

WOJCIECH GAJEWSKI

Uniwersytet Gdański

Wydział Historyczny

e-mail: wojciech.gajewski@ug.edu.pl

ORCID: 0000-0002-2958-6143

DOI: 10.34813/ptr3.2023.17

Profetyzm, Paweł Apostoł i Ekklesia

Prophetism, Paul the Apostle and Ekklesia

Abstract. Paul the Apostle left behind a unique legacy in the form of letters written to the ekklesia, including those founded by him in Galatia, Macedonia, Thessaly and Achaia. An important issue in the proto-Pauline texts of the Corpus Paulinum is the phenomenon of prophecy. In addition to recognizing the divine inspiration of the OT prophetic books, discovering in them the prophecies concerning the Messiah and the Gospel, with its character and message and the role he played in it, the Apostle sees the importance and role of the charism in building the local ecclesial community. In particular, he draws attention to the prophecy in his correspondence with the community in Corinth (1 Cor 12 and 14). There we find very interesting threads related to the practice of this gift at liturgical gatherings. Paul sees this gift as essential to building the ekklesia. According to his concept, through this charism God admonishes, encourages and strengthens his Church. No wonder that it was the prophecy and the prophet's ministry that were distinguished and recognized as one of the most important charisms, playing a special role in the development of the ekklesia.

Keywords: Paul Apostle, letters, prophet, prophecy, charismata, Corinthians.

Terminy 'prorok' (m. *prophētēs*; ż. *prophētis*), 'proroctwo' (*prophēteia*), 'proroczy' (*prophētikos*) i 'prorokować' (*prophēteuō*) wywodzą się ze złożenia prefiksu *pro* (przed/za kogoś) i czasownika *phēmi* (mówić, twierdzić, wypowiadać się; od *phaō* – świecić, wydobyć na światło dzienne). Może oznaczać zarówno „przepowiadać” (w znaczeniu „mówić o czymś, zanim się stanie”) lub „wypowiadać się w czyimś imieniu”.

Starotestamentowy prorok oznacza osobę, która nie tylko i nie tyle przepowiada przyszłość, ile przede wszystkim wypowiada się w imieniu Boga (Robeck, 2010, s. 652).

W Nowym Testamencie (NT) terminy te występują stosunkowo często: 'prorok/prorokini' 146 razy, 'prorocstwo' 19 razy, 'prorokować' 28 razy, 'proroczy' 2 razy. Dodatkowo 11 razy pojawia się też termin 'pseudoprorok/ fałszywy prorok' (*pseudoprophētēs*). W pismach należących do Corpus Paulinum (CP) statystyka tych wyrazów jest następująca: *prophēteia* – 9 razy, *prophēteuō* – 11 razy, *prophētēs* – 14 razy i *prophētikos* – raz. W jednym miejscu termin 'prorok' użyty jest na określenie greckiego poety Epimenidesa (Tt 1:12). Biorąc pod uwagę, że pisma te należą do najstarszych tekstów chrześcijańskich, nasycenie omawianym leksemem jest znaczne.

Bez wątpienia Paweł jest jedną z najważniejszych postaci w rozwoju chrześcijańskiej myśli teologicznej (Gajewski, 2021, s. 20–21). Literatura poświęcona Apostołowi jest imponująca i wciąż się powiększa. Co kilka lat napływa nowa fala dzieł poświęconych jego osobie i twórczości. Swoisty przewodnik/ mapę badań nad Pawłem i jego teologią przedstawili ostatnio Ben Witherington III i Jason A. Myers (2020)¹.

Apostoł pozostawił po sobie wyjątkowe dziedzictwo w postaci listów napisanych w latach pięćdziesiątych I wieku do kilku ekklesii². Na dwadzieścia siedem pism NT, trzynaście należy do Corpus Paulinum, nie licząc Listu do Hebrajczyków, który był na Zachodzie traktowany jako Pawłowy głównie za sprawą Augustyna i Hieronima (Łach, 1959, s. 41–43). Obecny stan badań dzieli Corpus Paulinum na pisma proto- i deuteropawłowe (Mędała 1997, s. 92–93)³.

Przedłożony artykuł jest próbą ukazania fenomenu proroka i prorocstwa w pismach protopawłowych. Niejako w ramach wprowadzenia zostaną zarysowane pewne wątki z księgi Dziejów Apostolskich, co ma ułatwić lekturę tekstów Pawłowych. Następnie zwrócimy uwagę na stosunek Apostoła do prorocstw Starego Testamentu (ST), profetyczny wymiar Pawłowego apostołstwa i wreszcie przedstawimy profetyzm w ekklesiach Pawłowych, szczególnie na przykładzie 1 Kor 14. Z racji ograniczeń, wynikających z ram artykułu, niektóre tematy będą jedynie zasygnalizowane.

Prorocki portret Pawła w Dziejach Apostolskich

Zjawisko proroków i prorokowania w najwcześniejszej epoce Kościoła pojawiło się wielokrotnie w księdze Dziejów Apostolskich. Najczęściej w postaci rzeczownika *prophētēs* – 30 razy, oprócz tego 4 razy jako czasownik *prophēteuō* i jeden raz *pseu-*

¹ W tym kontekście niezwykle cennym narzędziem do badań nad Apostołem jest *Słownik teologii św. Pawła* (Hawthorne i in., 2010). Wśród monografii wydanych tylko w języku polskim na przełomie XX/XXI w. wymienić można: Chrostowski, 2021; Homa, 2003; Jelonek, 1992; Langkammer, 2005; Orłowski, 2008; Paciorek, 1996–1997; Rakocy, 1997; 2008; Romaniuk, 1995; Salas, 1994; Turek, 2011. .

² W artykule posługiwać się będziemy zamiennie terminami: 'kościół' i jego greckim ekwiwalentem w polskiej – szacie językowej: 'ekkleśia' (gr. ἐκκλησία/*ekklēsía*). Pisane wielką literą oznaczają uniwersalną (powszechną) wspólnotę wiernych, z małej – wspólnotę lokalną.

³ W kwestii Listów Pasterskich panuje większościowa opinia o ich postpawłowym charakterze (por. Haregza, 2018, s. 34–57). Wciąż toczy się dyskusja na temat deuteropawłowych m.in. listów do Efezjan i Kolosan, por.: Adamczewski, 2006, s. 135; Barth, 1974, s. 36–41; Ehrman, 2004, s. 381–384; Kümmel, s. 350–366; Muddiman, 2001, s. 4–20; Rakocy, 2008: „na obecnym etapie badań nad Listem [do Efezjan] nie ma wątpliwości, że jest to pismo po-Pawłowe” (s. 9, nota 17).

doprophétés. Pierwotnym środowiskiem, w którym Łukasz ukazuje proroków, jest Jerozolima, a szerzej Judea (Dz 2:17–18; 11:27; 15:32). Prorocy pojawiają się też w Antiochii, gdzie stanowili trzon wspólnoty (Dz 13:1). Paweł należał tam do grona, określonego przez Łukasza mianem *prophētai kai didaskaloi* – „proroków i nauczycieli” (Karczewski, 2006, s. 178–185). Możemy założyć, że antiocheńska ekklesia jest na początkowym etapie rozwoju, co oznacza, że terminy ‘prorok’ i ‘nauczyciel’ mogą być dwoma kolejnym progami inicjacyjnymi. Bramę pierwszego stanowi prorok, osoba, która wypowiada słowo w imieniu Boga, wyprowadzając na światło to, co ukryte. Przyjęcie słowa stwarza odpowiednie warunki do nauczania, czyli kolejny krok w procesie inicjacji, dając przestrzeń aktywności dla nauczyciela-didaskalosa (Górka, 2013, s. 108–109).

Po swoim nawróceniu-powołaniu⁴ (Dz 9:1–19) Paweł znalazł się w Damaszku, w domu Ananiasza, który otrzymał słowo prorocze odnośnie do jego osoby i przyszłej posługi (Dz 9:12–18). Niektórzy badacze określają Ananiasza mianem proroka (por. F.F. Bruce, 1988, s. 188–189). C.M. Robeck (2010) zwraca na to uwagę, pisząc:

Ananiasz [...] jest rzadko – jeśli w ogóle – uznawany za proroka. Jednak dwie rzeczy sugerują, że rola Ananiasza względem Szawła była rzeczywiście profetyczna. Po pierwsze, jest powiedziane, że Pan przemówił do niego w widzeniu (*en hormati*), dając mu konkretne polecenie, aby udał się do Szawła (Dz 9:10–16). Po drugie, Ananiasz poszedł do Szawła i przekazał mu wiadomość: Szawle, bracie, Pan Jezus, który ukazał ci się w drodze, którą szedłeś, posłał mnie, abys przejrzał i został napełniony Duchem Świętym (Dz 9:17). Krótko mówiąc, otrzymanie boskiego polecenia za pomocą widzenia i przekazanie wiadomości Pawłowi, wyraźnie wskazują na działalność proroczą zgodnie z precedensami w ST. (s. 653)

Autor *Dziejów* przedstawił nawrócenie-powołanie Pawła za pomocą stylu i słownictwa nawiązujących do starotestamentalnych powołań prorockich (por. Dz 26:12–18). Zwrócił na to uwagę R. Orłowski (2008). Porównał okoliczności i opis powołania Ezechiela i Pawła (s. 51–52). Zbieżności są wyraźne: doświadczenie wizualne (Ez 1:1.28a; Dz 26:13), reakcja na ukazanie się niezwyklego wydarzenia (Ez 1:28b; Dz 26:14), głos przemawiający z autorytetem (Ez 1:28c; Dz 26:14), nakaz powstania i objawienie treści orędzia (Ez 2:1–3; Dz 26:16–18), z którym prorok zostaje posłany (*šālah/apostelló*). Obie postaci po tej proroczej inauguracji rozpoczynają swoją misję. W obu przypadkach jest ona podobna, choć Paweł nie ogranicza swojej proklamacji do Żydów, ale skierował ją również do Narodów. W 1 Kor 9:16–18 Apostoł stwierdza, że misja, którą sprawuje nie jest jego dobrowolnym aktem, ale konieczną odpowiedzią na Boży głos, działaniem nie z własnej woli, ale na mocy przekazanego mu szafarstwa (Nowak, 2002, s. 203).

Klimat wypowiedzi pozwala znaleźć wspólne cechy z prorokami ST. Zwrot „wybrał mnie w łonie mojej matki” (Ga 1:15) możemy odnaleźć przy powołaniu Jeremiasza (Jr 1:4), ale też towarzyszy powołani Sługi Pańskiego u Izajasza (Iz 49:1). Podobnych analogii możemy znaleźć zdecydowanie więcej (Szpyra, 2016, s. 256–257).

⁴ Zwyczajowo wydarzenia spod Damaszku określa się mianem nawrócenia, ale w nauce istnieje pogląd, że mamy raczej do czynienia z aktem powołania (na proroka i/lub apostoła), o czym szerzej pisze Orłowski (2008).

Na problem prorockiego charakteru powołania Pawła zwrócił uwagę A.J. Najda (2008), który sformułował następującą konkluzję:

Porównując powołanie Pawła, z powołaniem proroków Starego Testamentu można dostrzec pięć podstawowych elementów: 1. Powołanie jest jednorazowym wydarzeniem; 2. Inicjatywa wychodzi zawsze od Boga i nie jest żadną ludzką zasługą; 3. Powołanie jest zawsze połączone z objawieniem, które ma być dalej przekazywane; 4. Objawienie dokonuje się w formie wizji albo audycji; 5. Powołanie obejmuje całe życie powołanego, całą jego egzystencję. (s. 186)

Łukasz w *Dziejach* wspomina niektórych proroków imiennie, m.in.: Agabosa, Judę, Sylasa. Píše zarówno o prorokach wędrownych (Dz 21:10), jak i osiadłych, najczęściej anonimowych. Juda i Syłas zostali wysłani po tzw. soborze jerozolimskim z oficjalnym dekretem apostołskim w sprawie obowiązków nałożonych na etno-chrześcijan. Wysłannicy, którzy należeli do grona osób zajmujących w Jerozolimie „przodujące stanowisko” (*hégoumenous*) co podkreśla Łukasz (Dz 15:22), byli także prorokami (Dz 15:32). Poza przedstawieniem dekretu w ekklesii antiocheńskiej „licznymi naukami zachęcali i umacniali braci” (*dia logou pollou parekalesan tous adelphous kai epestērixan*). Użyte terminy, określające charakter posługi Judy i Sylasa, implikują podnoszenie na duchu.

Osiadłych proroków Łukasz wspomina, przedstawiając pobyt w Tyrze. Podobnie, jak nieco później Agabos, ostrzegali oni Pawła przed udaniem się do Jerozolimy, zapowiadając nieszczęścia, które miały go tam dotknąć (Dz 21:4). Do grupy lokalnych proroków należą również cztery prorokujące córki Filipa Ewangelisty, jednego z Siedmiu, w Cezarei (Dz 21:9). W przypadku Agabosa, ale też w odniesieniu do proroków z Tyru, możemy mówić o prorostwach zapowiadających określone wydarzenia: jedne dotyczą wybuchu epidemii głodu na całej ziemi (Dz 11:28), drugie, jak już wspomniano, zagrożenia życia Pawła w Jerozolimie. Nie znamy natomiast treści prorostw, które zostały wygłoszone przez grono uczniów Jana Chrzciciela, którzy zaczęli mówić innymi językami i prorokować po tym, gdy Paweł ich ochrzcił i nałożył na nich ręce (Dz 19:1–6). W konkluzji nad zagadnieniem chrześcijańskich proroków w *Dziejach Apostolskich*, M. Karczewski (2006) podkreślił aktywność mężczyzn i kobiet w tej służbie oraz rolę Ducha Świętego w kierowaniu Kościołem (s. 194–195).

Profetyzm w apostołstwie Pawła Apostoła

Apostoł uznawał autorytet pism ST, podkreślając szczególnie spełnianie się zapowiedzi dotyczących Mesjasza, głoszonej przez niego Ewangelii i własnej posługi apostołskiej. W taki właśnie sposób rozpoczyna List do Rzymian: „Paweł, sługa Chrystusa Jezusa, powołany apostoł, oddzielony do ewangelii Boga, która wcześniej została ogłoszona przez Jego proroków w Pismach Świętych” (Rz 1:1–2)⁵. Wypełnianie się prorostw Tory i Proroków stanowi dla Apostoła swoisty punkt odniesienia: „Teraz zaś, bez Prawa, stała się widoczna sprawiedliwość Boga, zaświadczona przez Prawo

⁵ Jeśli nie zostanie zaznaczona inaczej, teksty NT w tłumaczeniu własnym.

i Proroków, to jest usprawiedliwienie Boga przez wiarę Jezusa Chrystusa względem wszystkich wierzących” (Rz 3:21–22).

O wielkiej estymie, jaką Paweł darzył Biblię Hebrajską świadczy przede wszystkim mnogość cytatów, zaczerpniętych z kolejnych ksiąg Tanach-u, który dzieli się na trzy grupy: Torę, zbiór Proroków i Pisma. Księgi prorockie, to zbiór Proroków Wczesniejszych (są to księgi Jozuego, Sędziów, 1 i 2 Samuela, 1 i 2 Królewskie) i Późniejszych (Izajasza, Jeremiasza, Ezechiela oraz Dwunastu Proroków – Kuśmirek, 2008, s. xi).

Najczęściej przywoływanym prorokiem jest Izajasz, z którego Paweł korzysta 26 razy w tym dwukrotnie: Iz 28:16 i 40:13. Księgi 2 Sm i 1 Krl są dwa razy reprezentowane, raz – Jr, Jl, Ha i Ml, a trzy razy Księga Ozeasza. Najwięcej zapożyczeń z pism prorockich występuje w Liście do Rzymian. W syntetycznym studium G. Rafiński (2018) stwierdził, że ponad połowę wszystkich cytowań znaleźć możemy właśnie w tym Liście, z czego połowa (trzydzieści) znajduje się w rozdziałach od 9 do 11 (s. 32). Jedynie w 1 Tes i Flp nie ma żadnego odwołania do starotestamentowych proroków. W tym kontekście bardzo interesująco brzmi konkluzja tego badacza: „Z powyższego zestawienia wynika, że Paweł wprowadzał cytaty ze Starego Testamentu niemal wyłącznie w tzw. listach wielkich. Nazwa »listy wielkie«, nabiera w tym kontekście szczególnego odcienia znaczeniowego. W Rz, 1 i 2 Kor i Ga znajduje się 93 procent cytatów” (s. 32).

Wartość profetyczną mają dla Apostoła nie tylko Księgi zwane Prorockimi, ale też inne teksty, które w praktyce traktuje jako teksty prorockie, nawet jeśli pochodzą z innych niż prorockie księgi w podziale Tanach-u. Wynika stąd, że pisma ST Paweł w całości traktował jako prorocze i odnoszące się do Chrystusa.

W żadnym miejscu NT Paweł nie przedstawił się jako prorok. Apostoł posługiwał się tym określeniem w trzech kontekstach: a) w odniesieniu do autorów pism ST (Rz 11:3; por. 1 Tes 2:15); b) urzędu kościelnego, w znaczeniu oficjalnych i uznanych przez Ekklesję proroków (Rz 12:28, por. Ef 4:11); c) wobec członków ekklesii, którzy prorokują (1 Kor 14:32.37).

Na opisanie swojej służby używał takich terminów, jak: ‘apostoł’ (Rz 1;1; 1 Kor 1:1; 2 Kor 1:1; Ga 1:1) i ‘sługa’ (*doulos/diakonos*: Rz 1:1; Ga 1:10; Flp 1:1/1 Kor 3:5–6; 2 Kor 6:4). Nie oznacza to, że terminu ‘prorok’ nie można do niego odnieść. Zwróciliśmy już uwagę, że Łukasz uplasował Pawła w gronie zwierzchników ekklesii antiocheńskiej.

Paweł w swoich listach przedstawia pewne nadnaturalne doznania, które mogą wskazywać na występowanie u niego profetyzmu. Świadczą o tym między innymi objawienia, o których pisał w 2 Kor 12:1.4.7; Ga 1:12, czy słowo Pańskie, jakie otrzymywał (1 Kor 14:37), poznając Boże tajemnice, życzy ukryte (1 Kor 4:1; 15:15) (Robeck, 2010, s. 654).

Niektóre wypowiedzi w listach mają wybitnie prorocki charakter, jak np. zdanie: „Gdy między wami przebywaliśmy, zapowiadaliśmy wam, że będziemy cierpieć ucisk, co też – jak wiecie – się stało” (1 Tes 1:3–4). Paweł chętnie też odwołuje się do terminów związanych z objawieniem (*apokalypsis*; od: *apó* – *kalýptein* – „ujawnić zasłonięte”; czasownik *apokalýptō* pojawia się w CP 13 razy, rzeczownik *apokalypsis*

10 razy). Najczęściej terminy te wiążą się z wydarzeniami eschatologicznymi, które Apostoł ujawnia, a co także przynależy do funkcji prorockiej (Robeck, 2010, s. 656).

Wielokrotnie Paweł dokonuje aktualizacji Słowa Bożego. Czyni to zgodnie z hermeneutyką profetyczną stosowaną przez starotestamentowych proroków; potrafi czytać dzieje i odczytywać bieżące wydarzenia z innej, Bożej perspektywy. C.A. Evans (2010), odwołując się do badań P. Dinera, stwierdził:

Paweł w sposób profetyczny i dynamiczny pojmował ciągłe działanie Boga. Bóg mógł – tak jak w czasach Izajasza – uczynić coś nowego (Iz 43:19). Nową rzeczą, jakiej dokonał w czasach Pawła, było uczynienie społeczności Bożej z ludzi, którzy nie należeli do Przymierza. (s. 661).

Także zwiastowana przez niego ewangelia ma charakter profetyczny. Przywołajmy tu zapowiedź i okoliczności nadejścia dnia Pańskiego: „Podajemy wam to jako Słowo Pana, że my, żyjący i pozostawieni aż do przyjścia Pana, nie wyprzedzimy tych, którzy zasnęli. Sam Pan na wyraźny rozkaz, zstąpi z nieba na głos archanioła i trąby Bożej, w którą Bóg każe zadąć...” (1 Tes 4:15–16). Fundamentem tej proroczej zapowiedzi jest wyrażenie „Słowo Pana”, tak charakterystyczne dla proroków ST.

Istnieje także związek pomiędzy trzema służbami: apostołską, prorocką i nauczycielską. Były one traktowane jako swoista triada charyzmatyczna. Paweł umieścił tę triadę wśród innych darów duchowych w katalogach charyzmatów w Rz 12:6–8; 1 Kor 12:8–10; 28.30c. Podobny, choć bardziej ograniczony związek występuje również w Ef 4:11. Bycie apostołem oznacza udział również w charyzmacie proroczym i nauczycielskim (Gajewski, 2010, s. 87–100).

Profetyzm wspólnotowy w Ekklesii Pawła na przykładzie 1 Kor 14

Paweł wspomina proroków w kilku ekklesiach: w Rzymie (Rz 12:6), Tesalii (1 Tes 5:20) i Koryncie (1 Kor 12:14). Informacje o prorokach w Tesalii są zdawkowe (Aune, 1983, s. 190). Pojawia się zachęta, by Ducha nie gasić, a proroctwo nie lekceważyć (dosłownie: *egouteneit* – „nie ignorujcie”, „nie gardźcie”). Wezwanie obejmuje też zachętę do poddawania próbie (*dokimazete*) proroctwo, ewentualnie prorokującego. Termin *dokimázō* oznacza: „sprawdzić”, „zbadać”, przetestować coś w celu potwierdzenia realnej wartości, ewentualnie by ujawnić, czy jest w tym jakieś dobro (Popowski, 1994, s. 142).

W trzech wspominanych katalogach dar proroctwa (lub prorocy) występuje jako pierwszorzędny charyzmat. Pisząc do Rzymian, Paweł stwierdza: „Mamy zaś różne dary łaski (*charismata*) według udzielonej nam łaski – jeśli proroctwo (*prophéteian*) – to niech będzie używany stosownie do miary wiary” (Rz 12:6). Podobnie w pierwszym katalogu z 1 Kor 12:8: „Każdemu zaś jest dane objawienie Ducha do wspólnego pożytku. Jednemu przez Ducha dane jest [...], innemu zaś proroctwowanie (*prophéteia*)”. W obu przypadkach mowa jest ogólnie o proroctwie, a nie o prorokach. Inaczej przedstawia się rzecz w 1 Kor 12:27–28: „Wy jesteście ciałem

Chrystusa i poszczególnymi członkami. Tych zaś Bóg wyznaczył w ekklesii: najpierw apostołów (*prōton apostolous*), po drugie proroków (*deuteron prophētas*), po trzecie nauczycieli (*tryton didaskalous*). Porządek tych „urzędów” jest zapewne uwarunkowany procesem wtajemniczenia. Proces wszczynają apostołowie, kontynuują go prorocy na etapie prorockim, którzy przekazują wtajemniczanych nauczycielom na etapie mesjańskim.

Jednak w żadnym miejscu Paweł nie używa terminu ‘urząd’ na określenie funkcji proroka (Gnilka, 2004, s. 364). Zamiennie stosuje natomiast rzeczownik *prophētēs* i imiesłów w znaczeniu rzeczownikowy, *prophēteuōn* („prorokujący”). Paweł podobnie jak Łukasz w mowie inauguracyjnej Piotra w dniu Pięćdziesiątnicy (Dz 2:17–18) oraz w odniesieniu do córek Filipa (Dz 21:9), uważa, że dar prorokowania jest charyzmatem, którym mogą usługiwać zarówno mężczyźni, jak i kobiety (1 Kor 11:4–5).

W 14 rozdz. 1 Kor Paweł zabiega o ściślejszą współpracę wspólnotową, przyrównując wcześniej Ekklesję do ludzkiego organizmu (1 Kor 12:4–27), który winien być organizowany na zasadzie ofiarnej miłości (1 Kor 13). Następnie przechodzi do wyjaśnień w kwestii posługiwania charyzmatami: „Zabiegajcie o miłość, ubiegajcie się gorliwie o dary duchowe, szczególnie zaś o to, byście prorokowali” (1 Kor 14:1.12). Użyte pojęcia ‘zabiegajcie’, ‘starajcie się usilnie’ (*diōkete*, od: *diókō*) i ‘współzawodniczcie’, ‘rywalizujcie’, ‘bądźcie gorliwi’ (*zēloute*; od: *zēloō*) nawiązują do greckiego kultu współzawodnictwa i konkurencji. Ta agonistyczna mentalność zakodowana była w świadomości mieszkańców miasta, do których Apostoł skierował swoje przesłanie; w Koryncie bowiem regularnie odbywały się igrzyska istmijskie (Gajewski, 2013, s. 328, por. nota 44).

Ukazując wartość darów duchowych Paweł podkreśla znaczenie prorocтва, które jest wyjątkowe na tle innych darów, szczególnie popularnego wśród Koryntian daru glosolalii. Z jednej strony wzywa wiernych do zabiegania o ten dar (1 Kor 14:2–5), z drugiej porządkuje kwestie, które mogły wzbudzać kontrowersje (1 Kor 14:6nn). W wierszach 3–5 poucza:

Prorokujący mówią ku zbudowaniu ludzi, ku ich pocieszeniu i pokrzepieniu. Mówiący językami buduje samego siebie, prorokujący zaś buduje ekklesję. Chciałbym zaś, byście wszyscy mówili językami, jeszcze bardziej, byście prorokowali, chyba że ktoś by tłumaczył, by ekklesia mogła być budowana.

Apostoł rzuca światło na charyzmat prorocтва tak istotny dla Ekklesii. Wskazuje na trzy jego pożyteczne obszary: buduje wspólnotę (*oikodomēn* – pojęcie konstruktywne), dba o jej dyscyplinę (*paraklēsin* – pojęcie dyscyplinujące) i ma zdolność niesienia pociechy (*paramythian* – pojęcie duszpasterskie). Termin *oikodomēn* ma w listach różne znaczenia, ale zasadniczo metaforyczne i nawiązuje do duchowego rozwoju wiernych, ich wzrostu, ewentualnie do rozwoju ilościowego (por. 1 Kor 3:9; 2 Kor 10:8; 13:10). Na *paraklēsin* zwróciliśmy już uwagę – oznacza z jednej strony zachętę, z drugiej napomnienie (Czerski, 2009, s. 625; Rosik, 2008, s. 444–445). Z kolei *paramythian* Z. Abramowiczówna (1962) tłumaczy nie tylko jako „pocieszenie” i „pokrzepienie”, ale także jako „uspokojenie”, „uwolnienie”. W spectrum znaczeniowym znajdują się takie określenia, jak: „ulga”, „wyjście z trudności”, „rozwiązanie

problemu” czy „usprawiedliwienie” (Abramowiczówna, 1962, t. 3, s. 412). Uczni zwracają uwagę, że poprzez zastosowanie participium w przypadku *prophēteuōn* nie tyle chodzi o proroków w ogóle, ale o taką sytuację, gdy proroctwo, w postaci konkretnego przesłania, pojawia się we wspólnocie. Nie mamy wówczas do czynienia z wcześniej przygotowanym nauczaniem, ale spontaniczną reakcją osoby, która poddana Duchowi wypowiada proroctwo (Fitzmyer, 2008, s. 511). Zdanie „Chciałbym zaś, byście [...] wszyscy prorokowali”, poprzez zastosowanie *coniunctivus praesentis activi*, ma charakter postulowanego. Zapewne Paweł miał na uwadze modlitwę-życzenie Mojżesza, wobec obiekcji Jozuego: „Czy jesteś o mnie zazdrosny? Oby wszyscy ci ludzie stali się prorokami (*nebiim*) PANA, oby PAN umieścił na nich swojego ducha” (Lb 11:29).

Żeby dar proroctwa mógł się we wspólnocie rozwijać prawidłowo konieczne jest zachowanie pewnej ostrożności. Przede wszystkim należało dbać o porządek i samokontrolę na zgromadzeniu (1 Kor 14:32–33). Wskazana jest harmonia między wygłaszającymi proroctwa, aby uniknąć chaosu i niepotrzebnych napięć (Robeck, 2010, s. 655). Należało też pamiętać, że proroctwa nie mogą być przyjmowane bez zastrzeżeń (1 Kor 14:29), trzeba je rozsądzać (*diakrinó*). Choć termin inny od omówionego przy okazji 1 Tes 5:20 (*dokimazete*), to idea jest podobna: należy w miarę możliwości dokładnie zbadać, aby rozeznąć treść proroctwa i jego znaczenie. Radą Pawła jest, by nie lekceważyć proroctw, ale ich wysłuchać, następnie zbadać, zachowując to, co wartościowe, odrzucając całą resztę (Robeck, 2010, s. 657). Brakuje natomiast przedstawienia konkretnych kryteriów, na bazie których ma być dokonywane rozsądzanie.

Rosądzanie proroctw, podobnie jak rozeznawanie duchów (*diakriseis pneumatōn*; 1 Kor 12:10), stanowi dowód na występowanie osób w Ekklesii, które decydowały o wartości przekazu. W tekście brak jest jednoznacznego stwierdzenia, kim są owi inni (*alloi*). W Ga 6:1 Paweł poucza, by duchowi (*pneumatikoi*) podejmowali się korygowania osób, które schodzą z drogi. Wydaje się, że podobnie jak w przypadku wspólnot Galacji istniało w Koryncie również środowisko nauczycieli, którzy byli zdolni do oceniania postępu na drodze chrześcijańskiej inicjacji. Na taką grupę wskazuje 1 Kor 12:28, gdy mowa jest nie o prorokujących, a o prorokach, czyli osobach posiadających wyższy autorytet, porównywalny z nauczycielami (Cyran, 2012, s. 100). Posiadający charyzmat rozeznawania duchów są obecni w społeczności korynckiej, skoro Paweł w sposób naturalny, bez zbędnego wyjaśnienia, zwraca się do grupy, by dokonywała rozsądzania proroctw (Chlondowski, 2010, s. 283). Zaprezentowana na tym miejscu wizja społeczności eklezjalnej ukazuje charyzmaty jako dary wewnętrzne (*ad intra*).

Podsumowanie

Paweł, poza uznaniem Bożego natchnienia ksiąg prorockich ST, aktualizowaniem proroctw dotyczących Mesjasza i Ewangelii – z jej charakterem i przesłaniem oraz rolą, jaką w tym sam odgrywał przez akt powołania podobny do powołań proroków

ST dostrzegł wagę i rolę charyzmatu prorockiego w budowaniu lokalnej społeczności ekklezjalnej przejawiającego się na zgromadzeniach.

Apostoł w sposób szczególny zwraca uwagę na fenomen prorokowania w korespondencji ze wspólnotą w Koryncie (1 Kor 12 i 14). Dowartościowuje ten dar, wykazuje jednocześnie jego wyższość nad darem glosolalii, ze względu na jego pożyteczność w budowaniu, napominaniu i pocieszaniu wiernych. To dzięki charyzmatom, w tym darowi prorocstwa, Kościół staje się żywotny, aktywny i widzialny (Rumak, 1977, s. 301–302). Nic więc dziwnego, że to właśnie prorocstwo i służba proroka zostały wyróżnione i uznane za jeden z najważniejszych charyzmatów, mający szczególny związek z rozwojem ekklesii.

Literatura

- Abramowiczówna, Z. (1958/1960/1962/1965). *Słownik grecko-polski*. T. 1–4. PWN.
- Adamczewski, B. (2006). *List do Filemona. List do Kolosan, Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*. Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, XII. Edycja Św. Pawła.
- Aune, D. A. (1983). *Prophecy in Early Christianity and the Ancient Mediterranean World*. Eerdmans.
- Barth, M. (1974). *Ephesians: Introduction, Translation, and Commentary on Chapters 1–3, Anchor Bible*. Vol. 34. Doubleday.
- Bruce, F. F. (1988). *The Book of the Acts*. Eerdmans.
- Chlondowski, P. (2010). Charyzmat prorocstwa – peryferyjny fenomen czy istotna forma aktualizacji objawienia? *Teologia w Polsce*, 4(2), 277–292.
- Chrostowski, W. (2021). *Święty Paweł. Biografia. Na rozdrożach synagogi i Kościoła*. Fronda.
- Cyran, W. (2012). „Co mówi Duch do Kościoła”. *Prorok, prorokowanie i prorocstwo wczoraj i dziś*. Wspólnota Przymierza Rodzin „Mamre”.
- Czerski, J. (2009). *Pierwszy List do Koryntian*. Wrocław.
- Ehrman, B. D. (2004). *The New Testament: A Historical Introduction to the Early Christian Writings*. Oxford University Press.
- Evans, C. A. (2010). Prorok, Paweł jako. W: G. F. Hawthorne, R. P. Martin, D. G. Reid (red.), *Słownik Teologii św. Pawła* (s. 659–661). Vocatio.
- Fitzmyer, J. A. (2008). *First Corinthians. The New Translation with Introduction and Commentary*. Yale University Press.
- Gajewski, W. (2010). *Charyzmat, urząd, hierarchia*. WAM.
- Gajewski, W. (2013). *Ekklesia a oikos w epoce Nowego Testamentu. Kościół w świetle antycznego domostwa na podstawie 1 i 2 Kor oraz przypowieści Mt 7,24–27, Mt 24,45–51; Łk 15,11–32*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Gajewski, W. (2021). Człowiek na pograniczu: między judaizmem a chrześcijaństwem, *Kartoteka Gdańska*, 2(9), 13–26.
- Gnilka, J. (2004). *Pierwsi chrześcijanie. Źródła i początki Kościoła*. Wydawnictwo M.
- Górka, B. (2013). *Reinterpretacja źródeł chrześcijaństwa*. WAM.
- Haręzga, S. (2018). *Pierwszy i Drugi List do Tymoteusza, List do Tytusa, Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*. Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, XIV. Edycja Św. Pawła.
- Hawthorne, G. F., Martin, R. P., Reid, D. G. (red.). (2010). *Słownik Teologii św. Pawła*. Vocatio.
- Homa, K. (2003). *Szawel z Tarsu*. WAM.
- Jelonek, T. (1992). *Św. Paweł i jego listy*. Petrus.

- Karczewski, M. (2006). Prorocy chrześcijańscy w Dziejach Apostolskich. W: W. Chrostowski (red.), „Bóg jest miłością” (1J 4,16). *Studia dla Księdza Profesora Józefa Kudasiewicza w 80. rocznicę urodzin* (s. 175–195). Vocatio.
- Kümmel, W. G. (1975). *Introduction to the New Testament*. Abingdon Press.
- Kuśmirek A. (2008). Wprowadzenie. W: A. Kuśmirek (red.), *Prorocy. Hebrajsko-polski Stary Testament. Przekład interlinearny z kodami gramatycznymi, transliteracją i indeksem słów hebrajskich*. Vocatio.
- Langkammer, H. (2005). *Apostoł Paweł. Od nawrócenia aż po Rzym*. KUL.
- Łach, S. (1959). *List do Hebrajczyków. Wstęp – przekład z oryginału. Komentarz – ekskursy*. T. 10. Pallottinum.
- Mędala, S. (1997). Ewangelia Pawłowa. W: J. Frankowski, S. Mędala (red.), *Dzieje Apostolskie, Listy św. Pawła. Wprowadzenie w myśl i wezwanie Ksiąg Biblijnych* (t. 9, s. 92–116). ATK.
- Muddiman, J. (2001). *A Commentary on the Epistle to the Ephesians*. Continuum.
- Najda, A.J. (2008). Prorocki charakter powołania św. Pawła. *Studia Teologiczne*, 26, 171–187.
- Nestle, Eb., Nestle, Er., Aland, B., Aland, K., Karavidopoulos, J., Martini, C. M., Metzger, B. M. (Eds.). (1993). *Novum Testamentum Graece*. Deutsche Bibelgesellschaft.
- Nowak J. (2002). Paweł z Tarsu – „sługa Chrystusa Jezusa, z powołania Apostoła, przeznaczony do głoszenia Ewangelii Bożej” (Rz 1:1). *Kieleckie Studia Teologiczne*, 1(1), 200–211.
- Orłowski, R. (2008). *Łukaszowy przekaz o powołaniu Pawła*. Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej TUM.
- Paciorek, A. (1996–1997). *Paweł Apostoł. Pisma*. Cz. 1–2. Biblos.
- Popowski, R. (1994). *Wielki Słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*. Vocatio.
- Rafiński, G. (2018). Odniesienia do Starego Testamentu w Listach św. Pawła. *Studia Gdańskie*, 42, 17–38.
- Rakocy, W. (1997). *Paweł – apostoł Żydów i pogan. Łukaszowy obraz powstania i rozwoju Pawłowych wspólnot*. Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy.
- Rakocy, W. (2008). *Paweł Apostoł. Chronologia życia i pism*. Edycja Świętego Pawła.
- Robeck, C.M. (2010). Proroctwo, prorokowanie. W: G. F. Hawthorne, R. P. Martin, D. G. Reid (red.), *Słownik Teologii św. Pawła* (s. 653–659). Vocatio.
- Romaniuk, K. (1995). *Święty Paweł. Życie i dzieło*. Księgarnia Świętego Jacka.
- Rosik, M. (2009). *Pierwszy List do Koryntian. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*. Edycja św. Pawła.
- Rumak, J. (1977). *Mistyka świętego Pawła Apostoła*. Tipografia Porziuncola.
- Salas, A. (1994). *Paweł z Tarsu. Pierwszy teolog chrześcijaństwa* (tłum. E. Krzemińska). Edycja św. Pawła.
- Szpyra, Sz. (2016). „Biada mi gdybym nie głosił Ewangelii” (1 Kor 9:16c): motyw przepowiadania u św. Pawła. *Nurt SVD*, 2, 250–262.
- Turek, W. (2011). *Śladami Pawła Apostoła*. WAM.
- Witherington, B. III, Myers, J. A. (2020). *Voices and Views on Paul: Exploring Scholarly Trends*. InterVarsity Press.